

Sjømatnæringen og Europa: EØS og alternativene

Arne Melchior, NUPI

Boklansering, webseminar, Sjømat Norge, 17.11.2020

EØS er en kompleks handelsavtale som krever tverrfaglig analyse

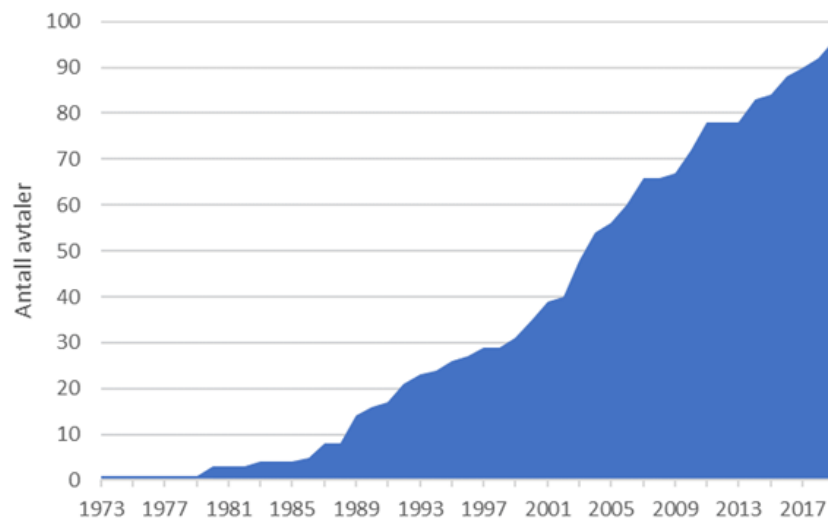
- Derfor tverrfaglig bok med økonomi + statsvitenskap + juss + historie
 - Mål: helheten større enn summen av delene
 - Scenarier: Gir et komparativt perspektiv som er forskningsmessig nyttig
- Fagfellevurdert forskning om utvalgte temaer, uten en bestemt politisk agenda
 - Deltakere med ulike syn
 - Vi vil bidra til en kunnskapsbasert Europa-debatt
- Mange institusjoner og personer har bidratt
 - NUPI: Melchior, Medin, + Maurseth (BI)
 - Universitet Nord, Bodø: Nilssen, Elvestad, Mathisen, Solvoll
 - Inst. for sjørett UiO: Arnesen, Laurantzon
 - NIBIO: Veggeland
 - Nofima: Henriksen
 - SNF: Bjørndal, Munro (Univ. of British Columbia)

Bortfall av EØS – hva med de 95 andre avtalene?

(kap. 1, Melchior, Nilssen)

- Norge 2019: 96 avtaler med EU
 - 46 kan kalles handelsavtaler i bred forstand
 - 50 på andre områder, inkl. 3 for sjømat
- Ved EU-medlemskap vil mange avtaler bortfalle og dekkes av EU-samarbeidet
- Ved NOREXIT vil noen bortfalle, men andre kan bestå
 - Utfallet avhenger av forhandlinger med EU
 - Og hva slags handelsavtale Norge vil ha eller kan få

Norges avtaler med EU, 1973-2019

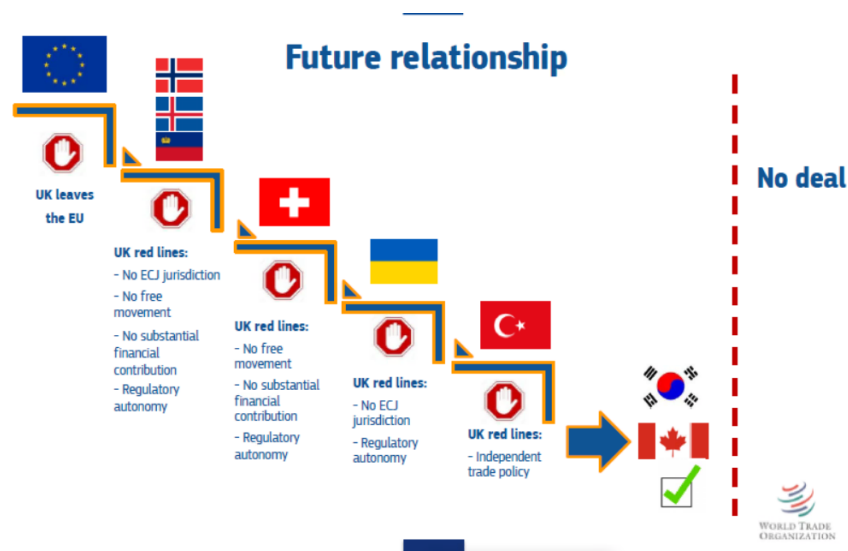

Menyen av handelsavtaler med EU: Barniers trapp

- Illustrasjon i Brexit-forhandlingene
 - Trinnene er: EU, EØS, Sveits, Ukraina, Tyrkia, Sør-Korea, Canada, WTO-vilkår
- Men: Trinntenenes høyde varierer fra sak til sak
- Hva er mulighetsområdet på ulike felter?
- Vi analyserer 6 temaer: Veterinærregler, grensepassering, toll, migrasjon, investering, fangstkvoter
- Samt oversiktskapitler om forhandlingshistorikk og juss
- 1 (intro)+2+6=9 kapitler

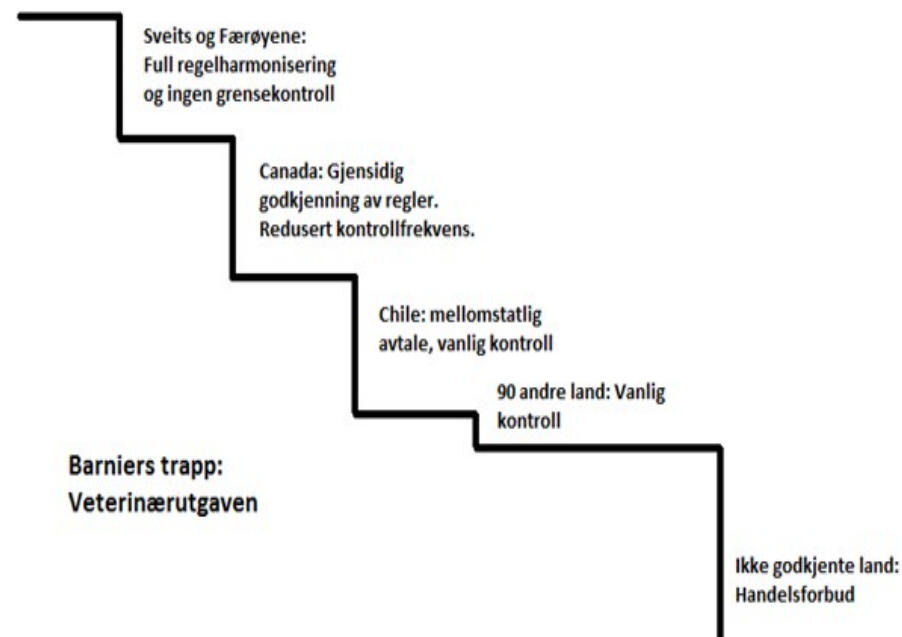
Barniers trapp for Brexit

(Europakommisjonen, 2018)

Eksempel 1: Veterinærkontroll (kap. 4, Elvestad & Veggeland, figur fra kap. 1)

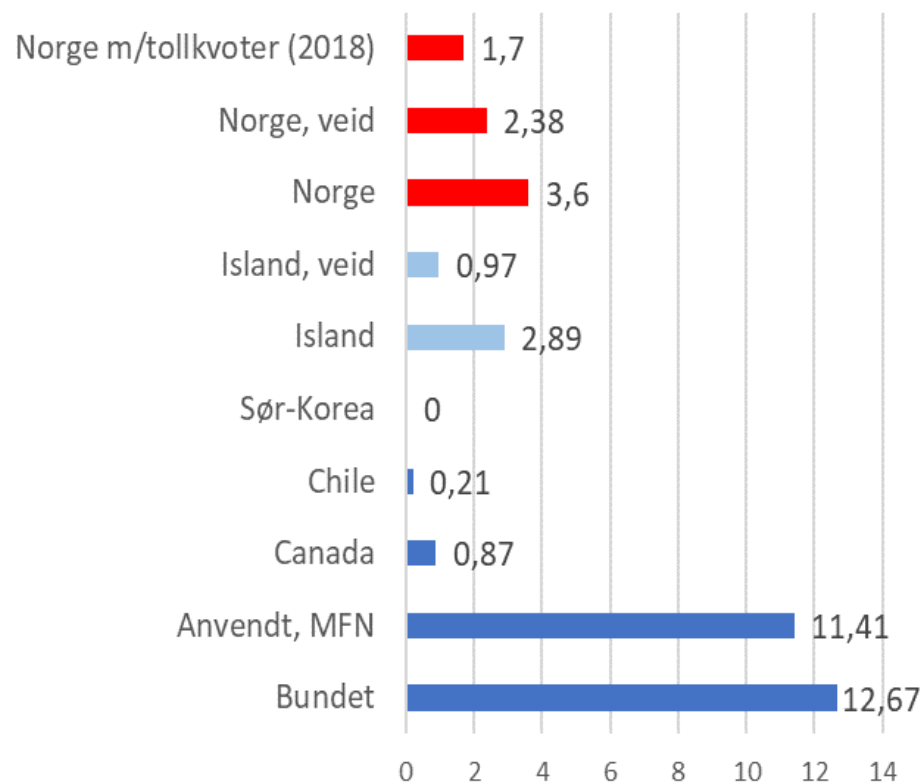
- Norge/EØS: Veterinæravtalen fra 1999
- Vi kontrollerer selv og slipper grensekontroll
- Sveits og Færøyene har oppnådd det samme, med full regelharmonisering
- Canada: Avtaler om gjensidig godkjenning, «rabatt» på kontrollfrekvens
- Chile og andre: Vanlig kontroll
- Ikke godkjente land: handel forbudt
- Blir Storbritannia som Sveits, Canada eller Chile?

Eksempel 2: Toll (Melchior, kapittel 2, 6)

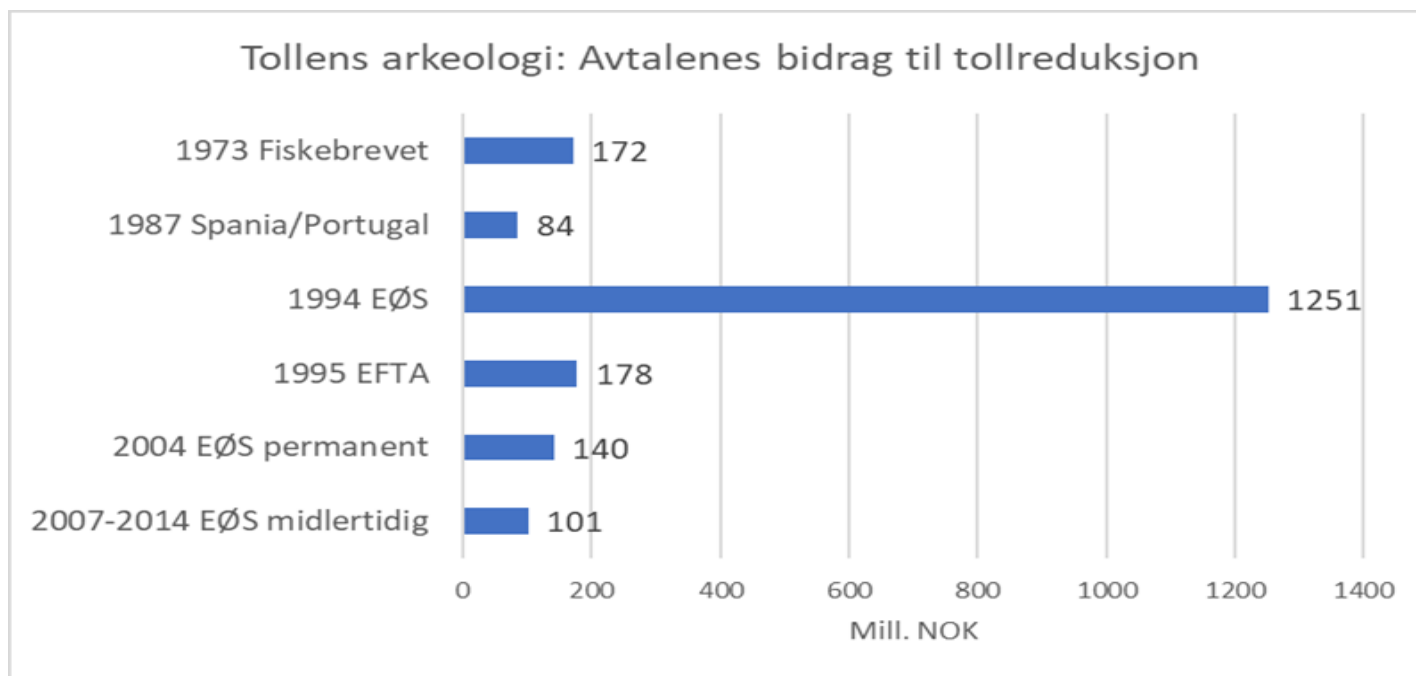
- EU har 11-12% toll for sjømat
- Norge slipper med 3.6%
 - 2.4% handelsveid, 1.7% med tollkvoter (2018, handelsveid)
- Island litt bedre
- Men andre frihandelsavtaler gir null eller nær null
- Et paradoks at Norge, som EUs nærmeste ikke-medlem og avtalepartner ikke har frihandel for sjømat
 - Litt spesiell Barnier-trapp her

EUs toll for import av sjømat 2019
(enkle gjennomsnitt for de fleste, kilde WITS/TRAINS)

«Tollens arkeologi»: Kan vi «falle tilbake» på frihandelsavtalen fra 1973? (Melchior, kap. 6)

- 2/3 av tollreduksjonene for Norge skyldes EØS-avtalen selv
- Under 1/10 skyldes “fiskebrevet” fra 1973
- Litt stor fallhøyde her

Modellberegning av økonomiske konsekvenser: Det er økonomisk potensielt mer å tape på bortfall av EØS enn å tjene på EU-medlemskap

Case 1: Grensekontroll
(kapittel 5, Mathisen og Solvoll)

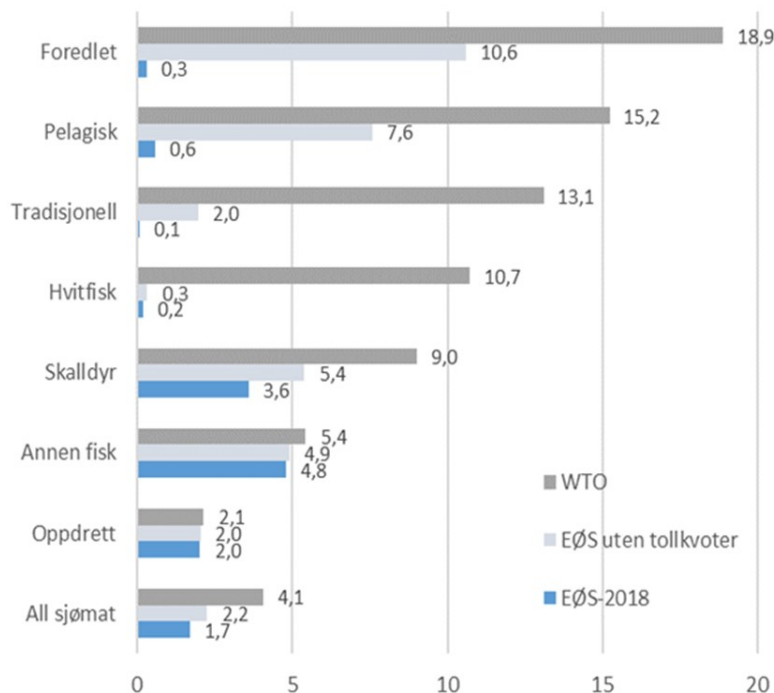
- EU-medlemskap:
Tollkontroll forsvinner
- NOREXIT: Økt kontroll
 - Avhenger av hva slags avtale
- Beregninger for transport av fersk laks til EU
 - Tidsbruk, kostnader, verdiforringelse, salgspris

Resultat (endring i kostnader per tur, NOK)

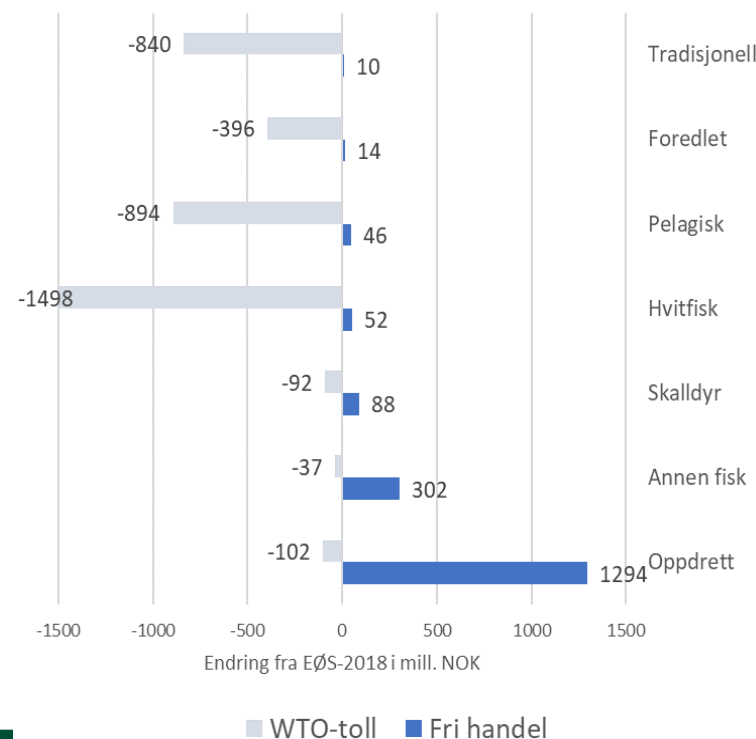
- EU-medlemskap: Minus 2200-2900 NOK per tur
- NOREXIT: Opp til pluss 26-70 tusen
- Utgjør opp til 529 mill. NOK per år til de ti største eksportmarkedene

Modellberegning-2, toll (kap. 6, Melchior): Fangst og foredling har høy toll men betydelige preferanser, og kan tape mye på bortfall av EØS. Havbruk har få preferanser, men lav toll for laks begrenser gevinsten ved EU-medlemskap.

EUs toll og Norges preferanser

Endret handel ved EU-medlemskap/ fri handel (blå søyler) eller WTO-vilkår (grå søyler)

Vi avkrefter forestillingen om at EØS har lite å si for sjømatnæringen

- «Fisk og landbruk ikke fullt integrert i det indre marked, ergo er EØS ikke så viktig for dem» (se referanser i kap. 1)
- Men veterinæravtalen fjerner grensekontrollen for sjømat
- Og tollen er redusert med 2/3, i stor grad p.g.a. EØS
- EØS er viktig for tilgang på arbeidskraft i fiskeindustrien (kap. 7, Henriksen)
 - Andelen norske arbeidstakere er nå rundt 50%
- EØS-retten er av stor betydning for sjømatnæringen (kap. 3, Laurantz og Arnesen)
 - Kapitlet gir en systematisk «state of the art» framstilling av EØS-retten og dens saklige og geografiske anvendelsesområde
 - Og: WTO gir ingen garanti mot økt toll under NOREXIT

EØS og utenlandsinvesteringer (Maurseth & Medin, kap. 8)

- Under EØS: Utenlandsinvesteringer tillatt begge veier i havbruk og foredling, men EU-aktører kan ikke eie mer enn 40% av norske fiskefartøyer
- Nye data (kap. 8) viser:
 - Utenlandsinvesteringer i næringen er begrenset, og mest for havbruk og foredling
 - Men noen sjømatbedrifter er multinasjonale selskaper
- Modellbasert drøfting av scenarier:
 - Effekten er mer tvetydig siden investering påvirkes av mange ulike motiver

Brexit og ressursforvaltning i Nordsjøen (kap. 9, Bjørndal og Munro)

- Årlige avtaler mellom Norge og EU siden 1980
 - Dette blir nå et treparts-forhold
 - Forhandlingene mellom Storbritannia og EU er vanskelige
 - Britisk forhandlingskort: Norge og EU fanger mer i britisk sone enn omvendt
 - Business as usual er bra for Norge, men er det mulig?
- Vil fangstkvoter bli «koblet» til handelsavtalene, slik det skjedde for Norge da EØS ble forhandlet i 1991?
 - EU kobler, men Storbritannia gjør det foreløpig ikke

Forhandlingshistorien og framtida (kap. 2, Melchior)

- EØS-1991: Frihandel med fisk nesten oppnådd
 - Annonsert i Stortinget juni 1991, men «avlyst»
 - Sluttforhandlinger med «sakskobling» mellom markedsadgang for sjømat og fangstkvoter, EØS-midler, landbruk
- Etter det: Regelmessige forhandlinger om EØS-midler og tollkvoter for fisk, samt landbruk på eget spor
 - Rest-EFTAs forhandlingsstyrke er kraftig redusert etter 1995
 - Norge presset til stadig større EØS-midler
 - Men å «kjøpe seg til» frihandel med fisk har ikke vært mulig
 - Fra 2004: Nye tollkvoter for sjømat innført men gjort midlertidige
- 2021: Nye forhandlinger, hva skjer?
 - Et EU som trenger penger
 - Igjen har fisken orkesterplass ved forhandlingsbordet
 - Hva skal til for at det endelig blir frihandel med fisk?

Sveits-EU: Et forhold under press

- EU har krevet en mer EØS-liknende ordning
 - Denne ble forhandlet i 2018 men avvist av det sveitsiske føderasjonsrådet
- NUPI-webinar 26.11. kl. 12.30: Hva skjer videre med Sveits?
 - Følg med på NUPIs nettsider
 - Også en del av boklanseringen